

В. А. Коломієць,
аспірант кафедри фінансів,
ДВНЗ "Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана", м. Київ

ДЕРЖАВНІ БАНКИ РОЗВИТКУ ТА ЇХ РОЛЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

V. Kolomiets,
postgraduate Department of Finance,
SHEI "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Kyiv

STATE BANKS OF DEVELOPMENT AND THEIR ROLE IN THE REALIZATION OF FINANCIAL POLICY

Статтю присвячено аналізу місця та ролі державних банків розвитку у реалізації фінансової політики держави. Виокремлено першопричини появи таких фінансових інституцій у різних країнах та фактори, які обумовлюють їх поширення та швидке нарощування фінансового потенціалу. Розкрито значення державних банків розвитку для стимулювання пріоритетних галузей економіки. Визначено чинники, які визначають необхідність створення державного банку розвитку в Україні на сучасному етапі.

This article deals with the analysis of the place and role of state banks of development in the realization of state financial policy. The root causes of the emergence of such financial institutions in different countries and the factors that cause their spread and rapid increase of financial potential are distinguished. The importance of state banks of development for stimulating of priority sectors of the economy is disclosed. Factors that determine the necessity of creation of state development bank in Ukraine at the current stage are determined.

Ключові слова: інфраструктура, фінансова політика, державне регулювання економіки, фінансова інфраструктура, фінансові інституції, банк, банк розвитку, державний банк розвитку.

Key words: infrastructure, fiscal policy, state regulation of the economy, financial infrastructure, financial institutions, bank, development bank, state development bank.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією із найбільш гострих проблем реформування вітчизняної економіки є питання активізації інвестиційної діяльності. Об'єктивно існуюча структура української економіки з домінуванням "традиційних" галузей — добувної, металургійної, хімічної — надзвичайно швидко втрачає конкурентоздатність у глобальному форматі. Так, можна об'єктивно розраховувати, що у певній мірі "заміщення" відбуватиметься за рахунок зростання ролі агропромислового комплексу. Проте ці процеси мають обмежений потенціал, що знову і знову актуалізує проблематику структурних реформ в Україні.

Такі реформи потребують відповідного фінансового забезпечення, і в умовах існуючого дефіциту капіталу, виникає потреба у використанні принципово нових підходів до вирішення існуючих проблем. Світовий досвід дає можливість стверджувати, що одним із напрямів подолання інвестиційних дисбалансів є створення та розвиток спеціалізованих фінансових інституцій (найчастіше, банків) розвитку, в т.ч. — державних.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У працях К. Віченте, Дж. Де Луна-Мартінеса, С. Єгоричевої, Д. Покришки, А. Сироти, І. Філонової, С. Хорошева, В. Шкадюк та інших науковців досліджувалися питання місця та ролі банків розвитку у реалізації національної фінансової політики. Втім, досвід функціо-

нування саме державних інституцій розвитку є настільки неоднозначним, що існує нагальна потреба у його систематизації та опрацюванні з погляду створення державного банку розвитку в Україні.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті — узагальнити існуючий досвід функціонування державних банків розвитку в контексті оцінки перспектив створення такої фінансової інституції в нашій державі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

На цей час у світі функціонує значна кількість типів та форм інституцій розвитку: вони створюються і як банки розвитку (міжнародні, регіональні, державні і т.д.), і як спеціалізовані агенції (кредитні, гарантійні т.д.), і з різним рівнем контролю за їх діяльністю з боку держави. Але основними і за впливом на економічні процеси, і за розміром активів виступають банки розвитку, серед яких основоположну роль відіграють державні банки розвитку (далі — ДБР). Швидке зростання їх кількості відбулося після Другої світової війни (рис. 1).

Такі тенденції є цілком об'єктивними, оскільки найбільші з ДБР створювались саме для підтримки відбудови економік країн, що постраждали внаслідок військових дій (наприклад, німецький Kreditanstalt für Wiederaufbau (далі — KfW), іспанський Institutode-Credito Oficial). Варто підкреслити, що ДБР не зникли з

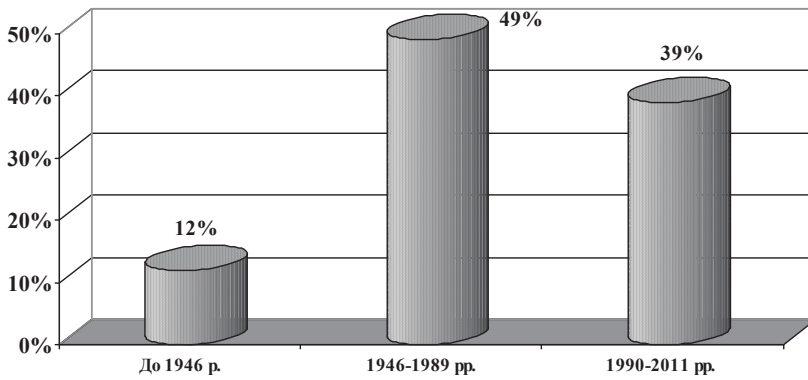

Рис. 1. Характеристика державних банків розвитку за періодом їх заснування

Джерело: побудовано за [1].

фінансових систем економічно розвинених країнах навіть попри значну критику їх діяльності з боку прихильників "вільного" ринку. Зокрема в 50—60-х рр. ХХ ст. з'явилися гіпотези та концепції, автори яких вказували на негативний вплив державних фінансових інституцій на економічний розвиток та закликали зменшувати їх роль [2]. Окрім того, негативний вплив на репутацію ДБР спричинили проблеми даних установ у країнах Латинської Америки (Перу, Венесуела, Аргентина, Болівія тощо). Загальна інституційна слабкість державних інститутів у цих країнах призвела до корупції та невдалого управління банками.

Але жодні проблеми не змогли нівелювати зацікавленість у функціонуванні ДБР. Так їх створення активно відбувалося після 1989 року, а їх географічний розподіл значно розширився — Індія, Болгарія, Таїланд, Ангола, Мексика, Оман, Сербія, Мозамбік. На території колишнього СРСР перший державний банк розвитку вперше було створено в 2001 році у Казахстані, пізніше такі установи з'явилися у Росії та Білорусі.

Неоднорідність функціонуючих державних банків розвитку виявляється у наступних характеристиках:

— структура власності — допускається, що ДБР може мати окрім держави і інших співвласників;

— джерела залучення коштів — ДБР поєднують фінансування з фондового ринку, депозитні ресурси, бюджетні ресурси, позики тощо;

— такі фінансові інституції надають кошти у позику широкому колу позичальників, які представляють різні галузі економіки, або спеціалізуються на фінансуванні спеціалізованих проектів, визначених галузей тощо;

— умови надання коштів — насамперед мова йде про рівень процентних ставок та терміни кредитування;

— юридичний статус та режим регулювання — створення ДБР на загальних засадах або ж його функціонування у спеціалізованому режимі.

Як приклад успішного функціонування ДБР в розвинених країнах, можна розглянути діяльність у Німеччині банку KfW, який був створений для фінансового забезпечення виконання плану Маршала після Другої світової війни. Зараз завданням KfW є підтримка інвестицій в інфраструктуру, малий та середній бізнес, проекти з будівництва житла та захисту навколишнього середовища. Структура власності банку — 80 % у власності держави, а 20 % належать місцевим органам влади.

Навіть не зважаючи на особливий статус ДБР, макроекономічна динаміка має суттєвий вплив на їх діяльність (рис. 2).

Як бачимо, у 2007 році фінансовий результат банку був від'ємним -6,2 млрд євро. Але навіть збитки у 2008 році не стали фактором для зменшення кредитного портфелю та активів банку. Отже, в умовах кризи банк розвитку не скорочував фінансування економіки, а, навпаки, стимулював її фінансовими "вливаннями". При цьому рентабельність активів банку не перевищує 1 %, але за рахунок невеликої частки власних коштів, показник рентабельності власного капіталу є достатньо високим — 6—16 % (за винятком кризи 2007—2008 рр., коли мінімальне значення становило -41,3 %).

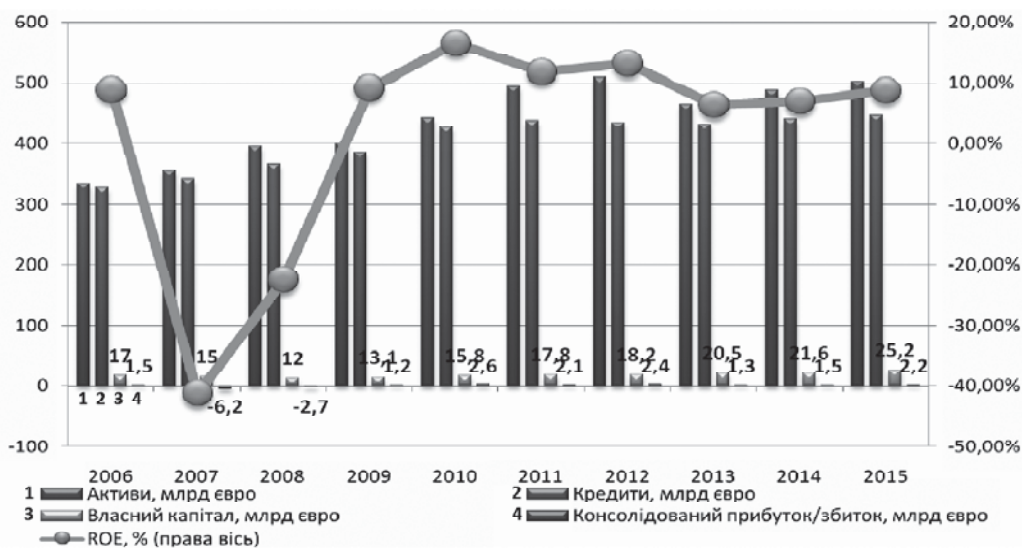

Рис. 2. Окремі ключові фінансові показники діяльності KfW у 2006—2015 рр.

Джерело: побудовано на основі [3].

Впродовж останніх п'яти років динаміка обсягу наданих кредитів була висхідною, при цьому більшість кредитів отримали представники національного бізнесу (рис. 3).

Цікавою є практика та структура залучення фінансування [4]:

- основна програма, згідно з якою емітуються значні за обсягом (3 — 5 млрд євро або дол. США) та терміном обігу облигації — наприклад у 2016 році здійснено 14 випусків, частка яких в загальному обсязі запозичень близько 69 %;

- інші публічні розміщення (облигації з особливими строками погашення, з опціонами на купівлю, відмінні за валютою запозичень тощо);

- приватні розміщення — сюди входять облигації зі специфічними характеристиками, розробленими відповідно до індивідуальних потреб інвесторів.

В останнє десятиліття поступово розширюється практика створення державних банків розвитку, спрямованих на фінансування екологічного розвитку. Зокрема у Великобританії в 2012 році була створена спеціалізована установа — GreenInvestmentBank (далі — GIB). Початковий капітал був наданий єдиним акціонером — урядом Великобританії, який є єдиним акціонером. Основними напрямками діяльності є біоенергетика, переробка сміття, відновлювані джерела електроенергії та енергоефективність (табл. 1).

Надзвичайно показовим є досвід створення державного банку розвитку в Китаї. China Development Bank (далі — CDB) був створений у 1994 році, проте зараз ця фінансова інституція займає важливе місце в стратегії розвитку економіки Китаю (рис. 4).

CDB надає середньо- та довгострокове фінансування для забезпечення досягнення основних стратегічних цілей Китаю в економічній та соціальній сфері. Обсяг кредитного портфелю стабільно зростає із 2009 по 2015 роки (рис. 5).

При цьому варто відмітити, що темпи приросту були особливо високими у період подолання наслідків економічної кризи 2007—2008 рр. (більше 20 %). А загалом за досліджуваний період кредитний портфель CDB зріс майже в 2,5 рази.

Більше половини активів Банку розвитку Китаю сформовано за рахунок випуску боргових цінних паперів — у 2015 році їх частка становила 57,9 %. У 2015 році було випущено цінних паперів на суму 1136,1 млрд юанів. Майже половина (46,47 %) із них — терміном від 5 до 10 років. Триваліший термін обігу має менше 1 % облигацій. В цьому питанні є певне протиріччя із задекларованими цілями CDB: якщо установа орієнтується на довгострокові стратегічні проекти, то для забезпечення її фінансової стійкості доцільно залучати "довге" фінансування.

Значний обсяг коштів Банку розвитку Китаю спрямовується в розвиток інфраструк-

Рис. 3. Обсяги річного залучення коштів та надання кредитів розвитку KfW за 2012—2016 рр., млрд євро

Примітка: *. Дані за 2016 — за I—III кв.

Джерело: побудовано на основі [3].

Таблиця 1. Інвестиції в екологічні проекти GreenInvestmentBank

Рік	Кількість проектів, шт	Прямі інвестиції, млн фунтів	Портфельні інвестиції, млн фунтів
2012	7	460,4	9,8
2013	17	616,6	39,8
2014	22	723,1	66,9
2015	30	769,9	128
2016 ¹	9	158	29
Всього	85	2728	273,5

Примітка: 1. Дані станом на 22 грудня 2016 року.

Джерело: складено за [5].

тури. При цьому особлива увага приділяється транспортній інфраструктурі: на залізницю та автостради було виділено 8,10 % та 17,53 % кредитів відповідно. Також CDB активно підтримує проекти, що пов'язані з забезпеченням економіки Китаю енергоносіями: на генерацію електроенергії та нафтопереробний комплекс було виділено 8,80% та 6,62 % відповідно. Варто відмітити фінансування банком розвитку нових стратегічних галузей, кредити яким сягають майже 9 % загального портфелю CDB.

ВИСНОВКИ

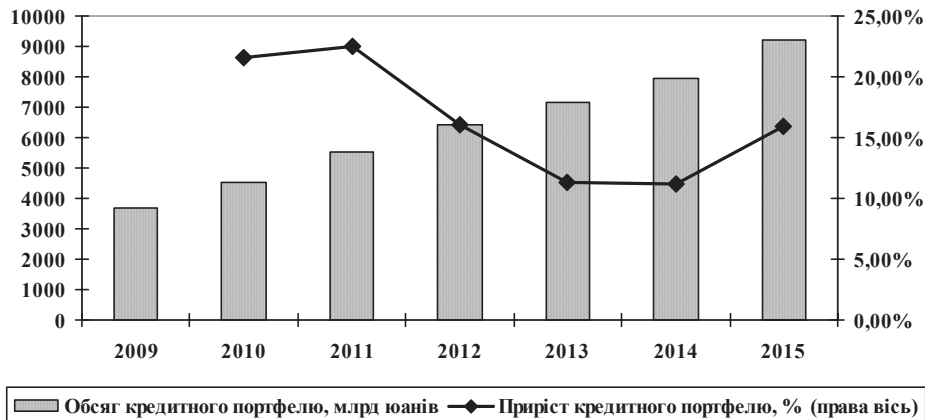
На підставі проведеного аналізу можна виділити кілька особливостей та визначальних тенденцій у роботі

Рис. 4. Основні фінансові показники CDB у 2009 — 2015 рр.

Джерело: побудовано автором на основі річної звітності CDB [6].

Рис. 5. Розмір кредитного портфеля CDB у 2009–2015 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [6].

державних банків розвитку в різних економічних системах на сучасному етапі:

1. Державні банки розвитку як розвинених країн, так і країн з транзитивними економіками відігравали антициклічну та стабілізаційну роль під час кризових явищ. В період кризи обсяги кредитування економіки істотно зростали (виділено нами — В.К.), і це сприяло відновленню позитивної макроекономічної динаміки.

2. ДБР розвинених країн, як правило, орієнтуються на фінансовий ринок як джерело залучення коштів, тоді як у країнах з транзитивною економікою важливу роль відіграє фінансування з боку держави.

3. Банки розвитку країн з транзитивними економіками зазвичай орієнтуються на кредитування традиційних галузей та інфраструктури. Але в країнах з розвиненими економіками ДБР більше працюють в інноваційному напрямі, а також задля підтримки малого та середнього бізнесу.

4. Для усіх ДБР без винятку на сучасному етапі характерним є особлива увага до екологічних проектів. Обсяги цих операцій в останні роки зростають швидкими темпами, особливо в банках розвинених країн.

5. Ефективність функціонування ДБР у країнах з транзитивною економікою значною мірою залежить від інституціональних факторів, у т. ч. — пов'язаних з політичною складовою та розвитком моделі регулювання економіки.

У цілому, ДБР широко представлені як в розвинених країнах, так і в країнах із транзитивною економікою. Вони акумулюють значні обсяги активів та здійснюють середньо- та довгострокове фінансування стратегічних проектів у економічній та соціальній сфері та можуть виступати в ролі стабілізатора ситуації в економіці. Для України створення такої фінансової інституції є актуальним завданням, про те лише екстраполяція закордонного досвіду у цій царині не буде запорукою успіху. Відповідно, доцільно в процесі створення державного банку розвитку врахувати і національні особливості, і практику ведення бізнесу в Україні.

Література:

1. De Luna-Martinez J., Vicente C. Global survey of development banks [Electronic source] / The World Bank. Official site. — available at: <http://elibrary.worldbank.org>

2. Griffith-Jones S. Development banks and their key roles [Electronic source] / Bread for the World — Protestant Development Service. Official site. — available at: https://www.brot-fuer-die-welt.de...Development_banks_and_their_key_roles.pdf

3. Financial Publications [Electronic source] / The KfW. Official site. — available at: <https://www.kfw.de/KfW-Group/Service/Download-Center/Financial-Publications>

4. KfW Press Briefing Capital Markets 2016/2017 [Electronic source] / The KfW. Official site. — available at: <https://www.kfw.de/PDF/Investor-Relations/Pdf-Dokumente-Investor-Relations/KfW-Handout-Funding-KapMarkt-2015-2016.pdf>

5. Summary of transactions [Electronic source] / The GIB. Official site. — available at: http://www.greeninvestmentbank.com/media/155175/gib_tt_2212.pdf

6. 2015 Annual Report [Electronic source] / The CDB. Official site. — available at: <http://www.cdb.com.cn/English/bgxz/ndbg/ndbg2015>

References:

1. De Luna-Martinez, J. and Vicente, C. (2012), "Global survey of development banks", available at: <http://elibrary.worldbank.org> (Accessed 1 February 2017).

2. Griffith-Jones, S. (2016), "Development banks and their key roles", available at: https://www.brot-fuer-die-welt.de/...Development_banks_and_their_key_roles.pdf (Accessed 1 February 2017).

3. The KfW (2016), "Financial Publications", available at: <https://www.kfw.de/KfW-Group/Service/Download-Center/Financial-Publications> (Accessed 1 February 2017).

4. The KfW (2016), "KfW Press Briefing Capital Markets 2016/2017", available at: <https://www.kfw.de/PDF/Investor-Relations/Pdf-Dokumente-Investor-Relations/KfW-Handout-Funding-KapMarkt-2015-2016.pdf> (Accessed 1 February 2017).

5. The GIB (2016), "Summary of transactions", available at: http://www.greeninvestmentbank.com/media/155175/gib_tt_2212.pdf (Accessed 1 February 2017).

6. The CDB (2016), "2015 Annual Report", available at: <http://www.cdb.com.cn/English/bgxz/ndbg/ndbg2015> (Accessed 1 February 2017).

Стаття надійшла до редакції 16.02.2017 р.